

שעת כושר להכבדת הלחץ על חזבאללה

אורנה מזרחי | 5 במאי, 2025 | גיליון 1978

חזבאללה המובס נתון בסד לחצים מתגבר נוכח המאמץ הצבאי הנמשך של צה"ל לגרוע את יכולותיו, המקשה על שיקומו; התפרקות הציר השיעי; ובמיוחד הדרישה ההולכת ומתבססת מבית ומחוץ לפירוק הארגון מנשקו. חזבאללה, הדבק בזהותו כארגון התנגדות, לא מוכן לוותר על מעמדו ומטרותיו ומכריז כי לא יתפרק מנשקו, אך במקביל נוקט מהלכים שיאפשרו פסק זמן לשיקומו. על ישראל להתמיד בפעילותה הצבאית כדי לנצל את ההזדמנות להחלשת חזבאללה, בתאום עם ארצות הברית, ולקדם מאמצים מדיניים, כלכליים ותודעתיים נגד הארגון בזירה האזורית והבינלאומית. בד בבד, מוצע לפתח ערוצי קשר להנהגה החדשה בלבנון, לסייע לה ובדרישות ממנה לגלות התחשבות במגבלותיה ובחששותיה מעימות אלים עם חזבאללה.

חזבאללה לאחר המלחמה

חזבאללה שאחרי מלחמת "חרבות ברזל" שונה לחלוטין מכפי שהיה לפניו. הארגון החבול והמובס נמצא על פרשת דרכים ומגשש את דרכו לשיקום. מרבית ההנהגה המדינית והצבאית שלו חוסלה, ובראשה מנהיג הארגון הדומיננטי, בעל ההשפעה על הציר השיעי כולו, חסן נסראללה. מחליפו, נעים קאסם, החלש וחסר הכריזמה, איננו מסוגל למלא את החלל העצום שהותיר אחריו. יכולותיו הצבאיות של הארגון נפגעו במידה ניכרת: על פי נתוני צה"ל, עד כה נגרעו למעלה מ-70% מיכולות האש של הארגון לטווחים השונים ונפגע היקף דומה מתשתיות הארגון ברחבי לבנון, ובתוך כך כ-80% מאמצעי הלחימה של כוח רד'ואן המיומן וכן ממערכת המנהרות שלו בדרום לבנון. ניכרת גם פגיעה קשה בכוח האדם הצבאי: מתחילת המלחמה נהרגו כ-4,500 פעילים צבאיים (מתוכם כשליש מכוח רד'ואן) ונפצעו כ-9,000, שהם יחד כמחצית מהכוח הסדיר של הארגון. מעבר לנכסים הצבאיים, הארגון איבד גם נכסים כלכליים (הפגיעה במערך הפיננסי של הארגון - סניפי קארד אל-חסן - ומוסדות נוספים), באופן המקשה עליו לסייע בשיקום האוכלוסייה השיעית ולשמר את תמיכתה בו, שלפני המלחמה הייתה כמעט מוחלטת.

למרות זאת, חזבאללה לא נעלם ומנסה להשתקם בכל דרך. בידיו עדיין יכולות צבאיות, גם אם מוגבלות, שורותיו מונות עשרות אלפי פעילים והוא עדיין נהנה מתמיכה מצד רב האוכלוסייה השיעית בלבנון, שבאה לידי ביטוי בין היתר בהשתתפות הנרחבת בהלווייתם ההמונית של נסראללה ומחליפו, שנערכה ב-23 בפברואר 2025. אלא שגם בהלוויה המפוארת, שאמורה

הייתה לסמל את שימור כוחו ומעמדו של הארגון, ניכר היה השינוי במעמד הארגון שכן ההשתתפות בה של גורמים אזוריים ובינלאומיים שאינם נמנים על הציר השיעי הייתה מצומצמת ונעדרו ממנה בכירי ההנהגה הלבנונית החדשה, שבחירתה התאפשרה (בינואר - פברואר 2025) הודות לחולשתו של הארגון. אוזלת ידו של הארגון בקידום שיקום ההרס מהמלחמה גורמת אכזבה גם בקרב האוכלוסייה השיעית במדינה (על פי נתוני האו"ם, 92,000 אזרחים עקורים עדיין לא שבו לבתיהם).

האתגרים שבפני חזבאללה

מאמציו של חזבאללה לשמר את יכולותיו הנותרות כמו גם להשתקם לאחר שנאלץ להסכים להפסקת האש בין ישראל ללבנון נתקלים בקשיים מצטברים:

- **בראש ובראשונה, מדובר בפעילות הצבאית הנמשכת של ישראל** מאז הוכרזה הפסקת האש ב-27 בנובמבר, 2024. פעילות כמעט יום-יומית זו מתבססת על חופש הפעולה שניתן לישראל על פי ההסכם עם לבנון ומכתב הצד האמריקאי לפעול מול הפרות, אם לא טופלו ע"י צבא לבנון ומול איומים מיידיים מצד חזבאללה. וכך, צה"ל מקשה מאוד על הארגון לשמר את נוכחותו בדרום לבנון וגורע באופן מצטבר מהיכולת השיורית שלו. מאז הפסקת האש חוסלו למעלה מ-130 פעילי חזבאללה והותקפו תשתיות של הארגון בכל רחבי לבנון, בכלל זאת גל תקיפות הנרחב ב-20 באפריל ומספר תקיפות ברובע הדאחיה בביירות (ב-28 במארס וב-27 באפריל הותקפו תשתיות של הארגון שם וב-1 באפריל חוסל פעיל, שלטענת צה"ל היה מעורב בתכנון תקיפות אוכלוסייה ישראלית).
- **לחצים מצד ארצות הברית**, שלה תפקיד מרכזי בלבנון שאחרי המלחמה: גנרל מטעמה מוביל את הוועדה המחומשת (ישראל, לבנון, יוניפי"ל, ארצות הברית וצרפת) לאכיפת הפסקת האש ופעילות ישראל נגד חיזבאללה זוכה לגיבוי אמריקאי. ממשל טראמפ פועל נמרצות מול ההנהגה החדשה בלבנון כדי לתמוך בה מצד אחד ובה בעת להבטיח כי תפעל ליישום מחויבויותיה על פי ההסכם ואף מעבר לכך בכל הקשור לפירוק חזבאללה ממשקו. בביקורה האחרון בביירות הדגישה השליחה האמריקנית ללבנון, מורגן אורטגוס (LBCI, 16 באפריל), כי לארצות הברית עניין בהבטחת יציבותה של לבנון וכי תסייע בשיקומה, אך התנתה סיוע זה בקידום רפורמות כלכליות, וגם בכך שהנהגת לבנון תפעל לפירוק חזבאללה והמליציות האחרות בתחומה ממשקם, ולא רק בדרום לבנון אלא בכל רחבי המדינה. אזהרה חריפה ברוח זו הופנתה ללבנון ב-2 באפריל גם על ידי ראש ועדת החוץ של הסנט האמריקאי, תוך הבעת תסכול מקצב הפעולה האיטי של צבא לבנון. על פי פרסום באל-אחבאר, ב-10 באפריל, דיפלומטיים ערביים טענו, כי ארצות הברית העבירה מסר גם למדינות המפרץ לבל יסייעו ללבנון בטרם תעמוד בתנאים.
- **חולשת הציר השיעי** ההולך ומתפורר, ובראש ובראשונה קריסת משטר אסד בסוריה ומאמציה של ההנהגה החדשה בדמשק לדחוק מחוץ לסוריה את איראן וחזבאללה.

התפתחויות אלה היוו מכה קשה לארגון, אשר בזמן שלטון אסד זכה לחופש פעולה מוחלט בתנועה מסוריה ללבנון, אותה ניצל להעברת האמל"ח מאיראן ולהברחות סמים מלבנון לסוריה. איראן נמצאת גם היא בעמדה בעייתית לאחר שנגררה לעימות ישיר עם ישראל, חזרה למסלול המשא ומתן עם ממשל טראמפ בסוגיית הגרעין והיא מתקשה לחזור ולסייע לחזבאללה למרות רצונה בשימורו. כך גם חמאס ברצועת עזה והחות'ים בתימן, שגם בימים אלה הם יעד לתקיפות אמריקאיות-בריטיות נרחבות.

במקביל ללחצים החיצוניים המופעלים על חזבאללה, הארגון נתון גם בקשיים מצטברים מבית:

- **הפגיעה במעמדו של חזבאללה בתוך לבנון** - התרחבות האופוזיציה נגד הארגון והתחזקות מעמדם של מתנגדיו, אשר ניצלו את חולשתו לחיזוק המערכת המדינית תוך דחיקת רעיון "ההתנגדות" ממרכז סדר היום הפוליטי. חיזבאללה, שאיבד את מעמדו הדומיננטי, נאלץ לתמוך בבחירת ג'וזף עוון (ב-9 בינואר) לנשיא המדינה ולא הצליח למנוע הרכבת ממשלה בראשות נאוף סלאם (ב-8 בפברואר), אשר דאג לצמצום מעורבות הארגון בממשלתו ולביטול "השליש החוסם" שממנו נהנה לפני המלחמה. בנאום ההשבעה של עוון ובקווי היסוד של הממשלה בלט היעדר כל התייחסות ל"התנגדות", ומנגד הודגשו אמירות בדבר אחריות המדינה לקבלת ההחלטות בנושאי מלחמה ושלום והדרישה למונופול שלה על הנשק. להצהרות אלה מתלווים גם מעשים ומאז הפסקת האש גורמי הביטחון הלבנונים פועלים לחסימת המעברים עם סוריה אל לבנון וממנה ובנמלי האוויר והים בפני ניסיונות חזבאללה להבריח נשק ומזומנים. בראשית אפריל פוטרו 30 עובדים בשדה התעופה בבירות, שהיו מזוהים עם חזבאללה ונמסר על אודות הגברת הפיקוח בנמל הימי בעקבות פרסומים על הברחות דרכו. מאמצע פברואר אף נעצרה תנועת המטוסים מאיראן בטענה כי כספים מוברחים דרכה לחזבאללה. כוחות הביטחון הלבנונים גם מגלים יד קשה נגד פעילות אלימה במעורבות חזבאללה ברחבי לבנון ומסירים שלטי רחוב ודגלים של הארגון בביירות.

- **פעילות צבא לבנון לאכיפת הפסקת האש בדרום לבנון** מקשה גם היא על מאמצי חזבאללה לשמר את האמל"ח שנותר בידי ו לשחזר את זחילת פעיליו הצבאיים חזרה לאזור, כפי שנהג לאחר מלחמת לבנון השנייה (2006). עד כה גויסו לצבא לבנון 4,500 חיילים נוספים מתוך 10,000 שהובטחו. גורם מקורב לחזבאללה טען, כי לצבא לבנון הועברו 190 מתוך 265 מוצבים של הארגון בדרום לבנון (AFP, 12 באפריל) וגורם ביטחוני לבנוני גרס (2 במאי), כי פורקה מעל 90% מתשתית חזבאללה לאורך הגבול. גם אם דיווחים אלה אינם מדויקים, ניכר מאמץ משמעותי יותר מאשר בעבר של צבא לבנון לאכוף את הפסקת האש ולאסוף נשק של חזבאללה בדרום לבנון. כמו כן, צבא לבנון הפגין נחישות באיתור האחראים לירי הספוראדי לעבר ישראל במהלך מארס 2025 וטען כי ב-7 באפריל

סיכל שיגור רקטות לישראל מאזור צור. כן הוגבר הפיקוח על המעבר לדרום, אך ניכר כי צבא לבנון בוחר להימנע מעימות עם גורמי חזבאללה ובשלב זה פועל ביתר נחישות למניעת פעילות של חמאס בלבנון

• **הולך וגובר גם הלחץ מבית לפירוק חזבאללה מנשקו.** ההנהגה הלבנונית החדשה מצהירה בריש גלי על כוונתה לפעול ליישום הבטחתה בנושא פירוק חיזבאללה מנשקו, באופן שאיננו מוכר מהעבר, אך עדיין צעדיה בכיוון זה זהירים. בזירה הפוליטית הלבנונית, כמו גם בקרב הציבור הרחב, הולכת ומתבססת התפיסה בדבר חשיבות פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית לשם הבטחת יציבות לבנון וביטחונה. בראיון לאלערבי אלג'דיד (15 באפריל) פרס הנשיא עוון את משנתו בעניין זה וטען, כי הכוונה היא **לרכז את כלל הנשק בידי המדינה** וכי ההחלטה על כך כבר התקבלה והוא מקווה ליישמה במהלך 2025. לדבריו, המהלך לא יתבצע בכוח כדי למנוע מלחמת אזרחים, אלא באמצעות דיאלוג עם חזבאללה בשיתוף יו"ר הפרלמנט, שותפו של הארגון, ופעילי חזבאללה יוכלו להשתלב בצבא, אם כי לא כיחידה עצמאית אלא כבודדים לאחר שתיבדק התאמתם ויקבלו הכשרה מתאימה.

האסטרטגיה המעודכנת של חזבאללה 2.0

חיזבאללה דבק באידיאולוגיית "ההתנגדות", אך במתכונתו המוחלשת הנוכחית הוא נאלץ לבצע התאמות באסטרטגיה שלו, שבמוקדה מחויבותו להפסקת האש ומדיניות של "הכלה", תוך הפגנת איפוק מול כל פעולות צה"ל נגדו מאז ה-27 בנובמבר 2024. המדיניות החדשה כוללת מצד אחד טענה לניצחון במלחמה ולהצלת לבנון מ"הכיבוש הישראלי", ומצד שני עיקרון שלפיו האחריות להמשך ההתמודדות עם ישראל נתונה עתה בידי מדינת לבנון, האמורה להביא להשלמת הנסיגה של ישראל משטח לבנון ולהפסקת התקפותיה האוויר, המהוות בראייתו הפרה של הפסקת האש. עם זאת, בכירי הארגון מצהירים כי אם המדינה לא תצליח במשימה זו בדרכים דיפלומטיות, הרי שהם יבחנו את חידוש התערבותם בנסיבות ובזמן שימצאו לנכון. הארגון ניסה פעם אחת בראשית הדרך, ב-2 בדצמבר 2024, להגיב בירי על תקיפה ישראלית, אך פסק מכך בעקבות תגובה נחרצת של צה"ל. מאז הוא מקפיד להכחיש כל מעורבות באירועי הירי הבודדים של רקטות מתחום לבנון לצפון ישראל (22, 28 במרץ), שמסתמן כי עומדים אחריהם גורמים פלסטינים.

חזבאללה מבקש לייצר פסק זמן בלחימה שיקל עליו לקדם את שיקומו – אתגר הנמצא בראש מעיניו והוא משקיע בהתמודדות עימו מאמצים רבים מבלי לחשוף אותם בפומבי, בין השאר מחשש מהפרעות מצד צה"ל. במסגרת זאת יצוינו הניסיונות להרחבת מאגריו הכספיים המדולדלים; המשך המאמץ להעברת אמל"ח מדרום לבנון לרשותו והברחות נשק בכל דרך אפשרית מחו"ל; גיוס כוח אדם חדש; איוש וארגון מחדש של מוסדות הארגון; היערכות מחדש של אנשיו מחוץ ללבנון (נודע על העברת מאות פעילים צבאיים עם משפחותיהם לדרום

אמריקה); וניסיון להפגין מתן מענה לצרכיה של האוכלוסייה השיעית, אם כי במקביל, הארגון מטיל את האחריות לשיקומם המלא של הכפרים בדרום על ממשלת לבנון.

בשלב זה הארגון נמנע מעימותים עם ההנהגה הלבנונית החדשה ובאין ברירה הוא מציג חזות של נכונות לשתף עימה פעולה. בתוך כך, הוא טוען כי הוא עומד בדרישה להסרת נוכחותו הצבאית בדרום לבנון בהתאם להחלטה 1701 והסכם הפסקת האש מנובמבר 2024, וכי הוא משתף פעולה עם צבא לבנון בהתאם. עם זאת, דובריו מדגישים שההסכם מוגבל לאזור שמדרום לליטאני ולא לכל לבנון. גם מול הדרישה העומדת על הפרק לפרקו מנשקו מפגין הארגון עניין להימנע מעימות עם ההנהגה החדשה של המדינה. ב-9 לאפריל צוטט ברויטרס בכיר מהארגון, שטען כי חזבאללה מוכן לדון בכך, אבל התנה זאת בנסיגת צה"ל מכל לבנון ובהפסקת התקיפות הישראליות. פרסום זה זכה להד נרחב, אך בעקבותיו כלל נציגי הארגון הכריזו חד משמעית שלא יסכימו לוותר על הנשק. ב-18 באפריל טען במפורש מזכ"ל הארגון, נעים קאסם, כי חזבאללה לא יאפשר לאף גורם לפרק את ההתנגדות מנשקה, הנחוץ ללבנון שחסרה את היכולת להגן על עצמה. אך בד בבד טוענים מנהיגי הארגון כי יסכימו לדיאלוג עם הנשיא עוון לגיבוש "אסטרטגית הגנה" משותפת.

מסקנות והמלצות

למרות שלא חל כל שינוי באידיאולוגיה של חיזבאללה ובמוטיבציה שלו נגד ישראל, מסתמן כי מצבו המוחלט כיום של הארגון, השואף להימנע מחידוש העימות צבאי לשם התמקדות בשיקום, מייצר הזדמנות לישראל לייצר שינוי המציאות הביטחונית בגבול עם לבנון. בה בעת, התבססותה של ההנהגה החדשה בלבנון מייצרת הזדמנות לעיצוב מערכת יחסים חדשה בין ישראל ללבנון על בסיס אינטרסים משותפים לישראל ולאותה הנהגה לבנונית, בראשות עוון, החותרת לייצוב לבנון כמדינה פרו מערבית ולהחלשת חזבאללה עד לכדי ויתור על נשקו.

עם זאת, לא ניתן להתעלם ממגבלותיה של לבנון בהתמודדות מול חזבאללה ומהחששות של הנשיא עוון מפני גלישה למלחמת אזרחים. קיים פער בין הדרישות המרחיקות לכת של ארצות הברית וישראל (בפרט פירוק כל המליציות בכל לבנון; נורמליזציה עם ישראל) לבין מה שההנהגה הלבנונית מסוגלת לספק. לכן על ישראל וארצות הברית להתחשב במגבלות הכוח שלה, המכתיבות מבחינתה זהירות, ובעיקר מול חזבאללה.

על ישראל גם לקחת בחשבון, כי המשך הנוכחות של צה"ל בחמש הנקודות האסטרטגיות שלאורך הגבול מייצרת חיכוך - לא רק מול חזבאללה, אלא גם מול ממשלת לבנון, המעוניינת בהשלמתה של נסיגת צה"ל משטח המדינה על מנת להוכיח את יכולתה להתמודד עם האתגר שמציבה בפניה ישראל. חזבאללה כבר מנצל נוכחות מצומצמת של צה"ל זו כדי להצדיק את המשך "ההתנגדות" ואת מעמדו כמיליציה עצמאית.

קיימת חשיבות רבה לעמדתה של ארצות הברית, הן כדי להבטיח את המשך הסיוע מצד מדינות המערב לצבא לבנון וללבנון, תוך הרחקתם מחזבאללה ואיראן, והן להבטחת הגיבוי האמריקאי לישראל בפעילותה נגד חזבאללה, כולל במסגרת הוועדה המחומשת ליישום הפסקת האש.

לאור כל זאת, ההמלצות העיקריות למדיניות הישראלית הן:

- להתמיד בפעילות הצבאית להחלשת חזבאללה ולמניעת חזרתו לדרום לבנון, בהתבסס על חופש הפעולה שניתן לישראל בהסכם הפסקת האש, על מנת למצות את ההזדמנות לשינוי המציאות הביטחונית לאורך הגבול, אך תוך תאום והתחשבות בהנהגה הלבנונית.
- לייצר דירוג בין הדרישות לתמורה. בשלב הראשון מוצע להבהיר כי נוכחות צה"ל בחמש הנקודות האסטרטגיות בשטח לבנון שתפסה במלחמה האחרונה – המשמשת עילה לחזבאללה - הינה זמנית, וכי צה"ל ייצא מלבנון לאחר שיתבהר כי אכן אין לחזבאללה כל נוכחות צבאית בדרום לבנון, וצבא לבנון שולט בכל המרחב דרומית לנהר הליטאני.
- לשמר ולפתח ערוצי תאום עם ההנהגה החדשה בלבנון ולגלות התחשבות באילוציה הפנימיים. חשוב לא לדחוק בה להתקדם במסלול היחסים עם ישראל בטרם בשלו התנאים לכך. בהתאם, יש לדחות בשלב זה הסכם על סימונו הקבוע של הגבול היבשתי בין המדינות או שינוי פורמלי ביחסי ישראל-לבנון. רעיון הנורמליזציה עם לבנון, שהועלה לאחרונה בצד הישראלי מקדים את זמנו וזו הסיבה לכך שהנשיא עוון מסתפק בשלב זה בהסדרת היחסים בין המדינות על בסיס חזרה להסכם הפסקת האש מ-1949.
- להקפיד על התיאום עם ארצות הברית (הממשל); השליחה האמריקאית ללבנון והנציגות בוועדה המחומשת ליישום ההסכם) ולגבש יחדיו תוכנית מדורגת להתמודדות עם חזבאללה במקביל לקידום הסיוע לצבא לבנון ולמדינת לבנון, מבלי להתנות סיוע זה באופן מוחלט בפירוק חזבאללה ממשקו.
- נוכח האפשרות להרחבת פעילות חזבאללה בחו"ל בשל מצוקתו בלבנון, נדרש לקדם את המאבק המדיני, הכלכלי והתודעתי בחזבאללה בזירה הבינלאומית לעצירת מקורות הכנסה עבורו ולהצרת פעילותו. בתוך כך, מוצע לקדם יוזמה לשיתוף פעולה אזורי (עם ירדן, איחוד האמירויות, ערב הסעודית, קפריסין, יוון, מצרים ואף עם סוריה) ובינלאומי (עם האינטרפול, האיחוד האירופי, ארצות הברית, ארגנטינה, פרגוואי, ברזיל) להכשלת פעילות הברחת הסמים והלבנת הכספים של חיזבאללה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט

